

NÄITEID PARIMATEST PRAKTIKATEST KEELEÕPE LASTEAIAS

Brošüür on valminud Keelelise Mitmekesisuse Edendamise Võrgustiku korraldatud projekti raames. Projekt koondas kuue vähemuskeelse kogukonna koolieelse hariduse esindajaid, kes arutlesid meetodite üle, mida pedagoogid lasteaedades keeleõppeks kasutavad. Õpetajad bretooni, eesti, friisi, saami, rootsi ja kõmri lasteaedadest töötasid koos, et katsetada oma praktikas Lillemor Gammelgårdi (Vaasa linna alushariduse juhataja) välja töötatud metoodikat tema teedrajava raamatu „[Keelestrateegia lasteaedadele](#)” põhjal. Õpetajad katsetasid nelja kuu vältel raamatus kirjeldatud meetodit kahes oma keelekogukonna lasteaias ning jagasid tagasisidet ja tähelepanekuid oma kolleegidele kogu Euroopas.

Sellesse brošüüri on koondatud nende kogemused ja tähelepanekud ning brošüüri eesmärk on innustada lasteaiadepetajaid proovima rühmatoas uuenduslikke ja mitmekesiseid meetodeid. Loodame, et leiate brošüüri olevat julgustava ning kasuliku.

Soovime edu uute ideede proovimisel!

I PERSONAL ON KEELELINE EESKUJU

Lapsed õpivad keeli, mida nad vajavad ja mis neid ümbritsevad. Et keelt õppida, tuleb lastel võimaldada nii teisi keelekasutajaid kuulata kui ka ise keelt kasutada. Lasteaias töötades veedate palju aega lastega koos. Kasutage rikast ja elavat keelt nii laste kui ka täiskasvanutega suheldes. Pidage meeles, et te olete lastele eeskujuks.

Sõnastamine

Vanusegrupp: Alates noorimast

Keel on teabeedastusviis. See võimaldab meil inimestega verbaalselt ja mitteverbaalselt suhelda. Lapse keele areng on tihedalt seotud tema mõtte arenguga ning see võimendub lapse suhtlemisel teistega. Just sel põhjusel on tähtis luua lapsega usalduslik suhe ning võtta arvesse tema vajadusi.

On vaja, et täiskasvanu selgitaks lapsele oma tegevust, nii et laps saaks kaasa aidata nende aktiivsele koostööle. Suhtlemine pakub lapsele keskkonda, kus tema emotsionaalne turvalisus on kesksel kohal.

Laps ütleb oma esimesed sõnad 12. ja 18. elukuu vahel. Keele omandamine algab aga juba emaülas. Uuringud on näidanud, et loode tunneb ära ema hääle ning suudab tuvastada ema keelekasutuse omapära.

Vastsündinu on avatud kõikidele keeltele ning järk-järgult omandab keele(d), mida temaga ja ta ümber räägitakse. Selles eas sarnaneb lapse aju käsnaga, nii et kõige parem on seda aega maksimaalselt ära kasutada, rääkides, lauldes ning suheldes lapsega igal võimalikul viisil, et

luua vajalikke keelemustreid.

Rakendamine

Suhtlemine lapsega peab olema pidev. Arutage oma tegevusi, küsige tema arvamust ning püüdke saavutada lapse nõusolek ja osalus tegevustes. Õpetaja peab tagama, et kõik sõnumid jõuaksid selgelt ja tulemuslikult lapseni, et tema vajadustele vastata.

Võtmeisikud

Vanusegrupp: Igas vanuses lastele

Sarnaselt vanematega vastutab õpetaja lapse keelekeskkonna rikastamise eest. Lasteaiaõpetaja vastutab ka selle eest, et igapäevane suhtlus toimuks lapsele sobival viisil, kasutades sõnavara, mille tunnistavad sobivaks lapse vanemad ja teised keelekasutajad.

Rakendamine

Õpetaja töötab mitmekeelses lasteaia eeldusel, et ta:

- 1) räägib vabalt sihtkeeles;
- 2) saab osaleda lasteaedadevahelistel nõupidamistel;
- 3) on võimeline sihipäraselt ning metoodiliselt jälgima lapse sõnavara ja väljendeid ning jagama seda teavet (lasteaia juhtkonna nõusolekul).

Suhtlemine

Vanusegrupp: Igas vanuses lastega

Kui eesmärk on omandada sihtkeel, peavad lapsed seda korrapäraselt täiskasvanutelt kuulma. Seega on kõigil lastega töötavatel täiskasvanutel oluline roll lapse arengus: nad on lapsele keele-eeskujuks.

Kasutage kõiki võimalusi lastega koos tegutsemiseks. Näiteks võivad lapsed mängides minna vabalt ühelt tegevuselt teisele (nt liivaga mängimiselt voolimise või maalimise juurde). Otsige suhtlemisvõimalusi, küsides avatud küsimusi, mis edendavad vestlust. Selline suhtlemine tähendab, et laps kuuleb sõnavara ja keelestruktuure, mis on asjakohased ning seotud tema vahetu tegevusega.

Algatage juhuslikke vestlusi lastega. Näiteks peaksid täiskasvanud istuma eine ja lõunasöögi ajal laste kõrval ning looma võimalusi lastega rääkimiseks. Niisugune juhuslik suhtlemine võimaldab lapsel sihtkeelt loomulikult ja spontaanselt harjutada.

Looge lastele nn rollimänguala. Näiteks kui lapsed õpivad loomi tundma, siis oleks kasulik muuta osa mängutoast loomaarsti kabinetiks. Lapsi saab siis sinna mängima kutsuda ning mängides neile tutvustada uut sõnavara: loomade nimetusi, kehaosi, tundeid jne.

II VESTLEMINE LAPSEGA JA LAPSE ARVAMUS

Lapsed õpivad ja arendavad oma keelt, kui neil võimaldatakse palju suhelda ning end väljendada. Samaaegu arendavad nad end väljendades oma mõtetegevust.

Lasteiapäev on sageli väga tõine ja näib keeruline olevat leida aega, et lastega rääkida ning neid kuulata. Selles plokis näitame kolme olukorda, kus lapse mõtted ja vestlus temaga on esiplaanil.

Fotode kasutamine lasteaias

Vanusegrupp: Kaheaastastele ja vanematele

Fotode abil muutuvad laste mõtted nähtavaks. Laske lapsel valida oma kapi peale kleepimiseks foto ja paluge tal selgitada, miks ta valis just selle foto. Et lapse väljendatud mõtteid teiste lastega jagada, on need alati soovitatav üles kirjutada. Lapse selgituse võib siis lisada foto juurde kapiuksele ning muidugi lapse mappi.

Tehke õppekäikudel ja erilistel sündmustel pilte ning rääkige lastega neist, paludes neil väljendada, mida nad pilte nähes tunnevad. Fotod võivad aidata õpetajal ka teisi tegevusi korraldada, mis on arendavad ja lasterühmale huvitavad. Lapsed tõstavad esile erinevaid asju sellest, mida ehk õpetaja eeldanud oleks. Näiteks võib õppekäigul käinud laps pidada bussisõitu sihtkohast palju huvitavamaks.

Pange kõik fotod ja laste mõtted nende kohta üles sinna, kus vanemad neid näeksid, näiteks eesruumi või riietusruumi. See võimaldab ka vanematel jätkata lapsega vestlust päeval juhtunu üle või mõnel muul last huvitaval teemal.

Alati ei ole lastel kerge oma mõtteid väljendada. Fotod aitavad ebakindlatel ja vähem jutukatel lastel oma mõtteid edasi anda.

Joonistatud jutt

Vanusegrupp: 3–7aastased lapsed

Tegevuse eesmärgid on:

- 1) arendada visand joonistatud jutuks;
- 2) arendada enesekindlust;
- 3) austada teiste arvamust;
- 4) arendada kujutlusvõimet, loovust ja originaalsust;
- 5) teha rühmas koostööd.

Lapsed töötavad 4-liikmelistes rühmades ning kõik kannavad maagilisi prille. Õpetaja alustab mingi inimese/looma/mänguasja visandamist, aga õpetaja prillid ei tööta korralikult ja ta ei näe selgesti. Lapsed peavad aitama õpetajal joonistust viimistleda.

Õpetaja on küll kunstnik, aga tal on lubatud joonistada ainult seda, mida lapsed ütlevad. Seetõttu julgustab ta lapsi välja mõtlema ja arendama selle inimese või looma lugu, keda ta joonistab. Ta võib küsida erinevaid küsimusi, et aidata lastel ettepanekuid teha (nt kas isik on poiss või tüdruk, mis värvi on tema silmad/juuksed, mida ta teeb, mis tal seljas on, kus ta elab jne). See arendab laste kujutluses lugu, mida õpetaja samal ajal dokumenteerib.

Ka vanemaid võib julgustada sama meetodit koos lastega kodus proovima.

Tegelane, kes mõistab ainult sihtkeelt

Vanusegrupp: Alates noorimast

Mõelge välja üks väikeste laste armastatud tegelane, kes julgustaks neid sihtkeeles rääkima. Rääkige lapsele, et tegelane oskab ainult sihtkeelt, ja kui nad temaga räägivad või mängivad,

siis ta mõistab ainult sihtkeeles räägitut.

Näiteks on Dewin (kõmri keeles võlur) täiesti uus muinasjututegelane, kes elab Balalwni taevas. Tema ülesanne on julgustada väikeseid lapsi kõmrikeelses mängurühmas kõmri keelt rääkima.

Dewin, nagu tema nimigi ütleb, oskab teha igasuguseid maagilisi asju, kuid mõnikord vajab ta abi oma ustavalt sõbralt, väikeselt koeralt nimega Doti.

III: KESKKOND KEELEOSKUSE ARENDAJANA

Hea õpikeskkond soodustab alati keele arengut. See äratab huvi, pakub uusi kogemusi ning julgustab last end erineval moel väljendama. Samuti võimaldab see lastel õpitu juurde tagasi pöörduda ja asju korrata.

Turvalises ja positiivses õhkkonnas saavad ning julgevad lapsed ja täiskasvanud end erineval moel väljendada. Keskkond, mis soodustaks keele arengut, nõuab keeleliselt teadlikke täiskasvanuid, kes suudavad luua lastele oma keele arenguks vajalikke tingimusi. Vaba ligipääs raamatutele ning aja ja tahtmise leidmine neid lugeda on samuti tähtsad.

Keel seintel meie ümber

Vanusegrupp: Alates noorimast

Tee keel mängurühmas nähtavaks, et julgustada sõnade ja väljendite õppimist. Rühmatuba on keelt täis. Seinad on kaunistatud kõnearenduspiltidega, tähestiku, kalendrite, kaartide, piltkaartide ja numbritega. Mööbel on kaunistatud sildikestega.

Seinalehed ja plakatid

Vanusegrupp: Alates 2–3aastastest

Valmistage käsiloleval teemal plakat ja pange see seinal laste silmade kõrgusele, nt ukse peale või kõrvale. Õpetajad kirjutavad plakatile sobivad teemaga haakuvad võtmesõnad. Need võivad olla nimisõnad, omadussõnad, tegusõnad jne. Plakati järgi saavad vanemad teada parajasti käsiloleva teema ning võivad lapselt selle kohta lisaküsimusi küsida.

Tavaliselt peatuvad lapsed sellise plakati ees, et esitada küsimusi või jutustada mõni lugu, mis seoses teemaga on juhtunud. Plakat julgustab lapsi arutama oma kogemusi koos vanematega ning vanemad saavad omakorda kasutada oma sõnavara teemast rääkides. Laps võib vanemalt küsimusi küsida ja võtmesõnad teevad vanematele vastamise lihtsamaks. Lapsed peatuvad plakati ees ka üksi ning räägivad sellest omavahel. Samuti motiveerib plakat neid mängima teemaga seonduvaid mängu.

Postkaart

Vanusegrupp: Alates 2–3aastastest

Postkaarte saab koos lastega ise teha, kasutades kaunistamiseks erinevaid materjale (nt sulgi, litreid, krepp-paberit, kuivatatud lehti või lilli). Lapsed kirjutavad seejärel kaardile oma teksti. Seda kogemust saab täiendada jalutuskäiguga postkontorisse, kust iga laps saab osta ümbriku ja margi. Lapsed võivad sihtkeelt harjutada, paludes postkontori töötajalt kirja jaoks marki ning ümbrikku. Õpetaja aitab lastel ümbrikule aadressi kirjutada ja kaardi postkasti panna. Lapsed võivad valida, kellele nad soovivad kirja saata.

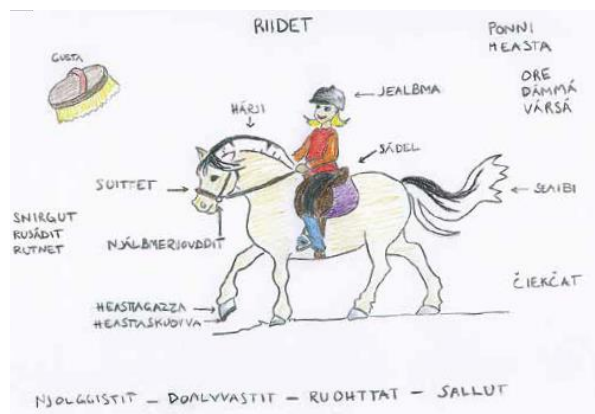
Jutunurk

Vanusegrupp: Alates 3aastastest

„Lastel on tugev impulss suhelda teiste inimestega ja oma ümbritsevat maailma mõtestada. Õpetajatena, laste varaste arenguastate abilistena saame me lastest rohkem teada neid jälgides, kuulates ja nendega vesteldes.“ (Algetapp Walesis: Lapse õppimise raamdokumendi eelnõu. 30. aprill 2004.)

Jutunurk on koht, kus lapsed saavad mängida rollimänge ning vestelda oma sõpradega. Jutunurgas peavad olema laud ja mõned toolid, vihikud, pliiatsid ja telefonid, et lapsed saaksid üksteisega rääkida (vanad kasutuskõlbmatud turvaliseks muudetud telefonid sobivad selleks suurepäraselt). Andke lastele aega ja koht vabal ajal loomulikult suhelda, et nende kõneoskust arendada.

Õpetajate roll on dokumenteerida laste vestlusi ja taasluua need suurtes kõnemullides (paigutades need seinale kõigile nähtavalt ning lisades lapse nime). See motiveerib ja julgustab lapsi mängitavas keeles vestlema ning samal ajal jätab jälje ja tunnustab lapse arengut.

IV KOOSTÖÖ KODUGA

Lapsevanemad ja lasteaiatöötajad peaksid tegema senisest veelgi tihedamat koostööd laste huvides. Asja mõte on, et last õpib paremini tundma tema vanemate kaudu, samas kui vanematel on paremad võimalused oma last lasteaia igapäevases tegevuses mõjutada. See on samuti oluline lapse keele arenguks. Miks mitte paluda mõnd keeletugiisikut lasteaia töös osaleda?

Et saada parem ülevaade sellest, kuidas lapsed keelt oma peres kasutavad, võib vanematel paluda täita keeleküsimustik. Vanemad võivad seda tehes mõista, et nad saaksid teha enamat ning oma lapse emakeele arengut ka kodus toetada. Vanematega võiks korraldada ühise arutelu teemal, kuidas edendada lapse keelekasutust väljaspool lasteaeda. Keeleküsimustiku leiab NPLD kodulehel www.npld.eu.

Keelevader/-partner

Vanusegrupp: Igale vanusele

Oluline on luua keeleline side laste kodude ja koha vahel, kus lapsed kuulevad sihtkeelt (lasteaed, kool). Seetõttu on vaja luua kontakt mängurühma ja pere vahel, kus keelt traditsiooniliselt edasi antakse. Määrake inimesed, kes võiksid aidata luua niisugust sidet, lapsele tuttavast keskkonnast, nt vanavanemad, pereliikmed jne. Selline inimene on sihtkeele kõneleja, kelle vanemad on valinud oma lapsele keelevaderiks.

Seda on võimalik saavutada, valides sihtkeele kõneleja, kes:

- 1) pakub lapsele sihtkeeles emotsionaalset lähedust;

- 2) näitab huvi ja innustust lapse tegevuste vastu, kasutades sihtkeele sõnavara ja lausestruktuure;
- 3) osaleb lasteaia igapäevategevustes kindla perioodi jooksul vähemalt üks tund 1–2 korda nädalas eesmärgiga parandada lapse suulise väljenduse oskust.

Valitud keelevader peaks tihedalt suhtlema rühma õpetajatega, et saada ülevaade tegevuste sisust, käsil olevatest teemadest jne.

Tee ise raamat

Vanusegrupp: Vanematele ja lastele

Keelekogukondades, mis on vähese või üldse ilma omakeelse lastekirjanduseta, saavad vanemad ja laps koos raamatuid teha, mis kirjakeelt tutvustavad, ning neid koos lugeda.

Alustada võib sellest, et paluda vanematel üles kirjutada oma lemmiklugu, luuletus, lapsepõlvemälestus või laul. Hankige raamatu tegemiseks materjali, millest vanemad valida saavad: värvilist paberit, kääre, liimi, värve, pilte, numbreid, tähti jne. Vanemad võivad kirjutada loo sellest, mis asjad neile lapsena meeldisid, või valida teema, mille vastu on nende laps huvi tundnud, nt hobused. Raamat võib olla igas suuruses ning võib ka lihtsalt olla looma-, numbri- või värviraamat. Väikese lapse jaoks pole vaja palju sõnu ega lehekülgi. Kui lehed on valmis, võivad vanemad need lamineerida ja raamatuks köita.

Rühmas võib korraldada raamatutegemispäeva või -ürituse. Laske lastel valida pildid oma raamatute jaoks ning paluge neil rääkida, mis piltidel toimub. Kirjutage pildi alla, mida laps teile rääkis. Võite kasutada ka ajakirjade väljalõikeid ja pilte asjadest, mida lapsed lasteaias ei näe. Laske lastel oma kujutlusvõimet ja huvi kasutada: lõigata oma pilte ning teha oma raamat. Teie ülesanne on üles kirjutada, mida laps raamatut tehes räägib. Võite teha seda ka lasterühmaga ja aidata neil koostada ühist raamatut. Sel viisil saavad lapse mõtted nähtavaks teistelegi lastele ja vanematele ning see võimaldab lapsel näha seost kõneldava ja kirjakeele vahel.

Korraldage igal aastal üks pidu

Vanusegrupp: Kõigile

Ühe piduliku ja lõbusa ürituse võiks rühmas üks kord aastas vanemate ja personali ühisel jõul korraldada, võimaldades vanematel osaleda peo organiseerimises ning siis kohtuda nendega peol. Asja mõte on suurendada kogukonna teadlikkust lasteaia tegevustest ja toetada oma projekti, kaasates pressisündmust kajastama.

Kogemused on näidanud, et selline tore tähistamine:

- 1) on hea reklaam lasteaiale nagu ka kogu kakskeelse hariduse ideele;
- 2) suurendab lapsevanemate huvi ja kaasatust kitsamalt lasteaia tegevustesse ning laiemalt kakskeelsesse haridusse;
- 3) suurendab lasteaia personali (õpetajate, juhtkonna) eneseteadvust ja enesehinnangut ning tekitab neis uhkust oma töö üle;
- 4) saab seega suurepäraseks aluseks edasisele kvaliteedi kasvule.

- *NPLD, Keelelise Mitmekesisuse Edendamise Võrgustik, post@npld.eu, www.npld.eu*
- *Bretoonimaa:*
 - *Conseil Régional de Bretagne, www.bretagne.fr*
 - *Divskouarn, http://divskouarn.free.fr*
- *Eesti:*
 - *Haridus- ja Teadusministeerium, www.hm.ee*
 - *Integratsiooni ja Migratsiooni Sihtasutus Meie Inimesed, www.meis.ee*
- *Soome:*
 - *Folkhälsan förbund, sprak@folkhalsan.fi, www.folkhalsan.fi*
 - *Soome Saami Parlament, www.samediggi.fi*
- *Friisimaa:*
 - *Sintrum Fysktalige Berne-Opfang, www.sfbo.nl*
 - *Fryske Akademy, www.fa.knaw.nl*
- *Wales:*
 - *Mudiad Ysgolion Meithrin, www.mym.co.uk,*
 - *Walesi Keeleamet, www.byig-wlb.org.uk*